

YANGI DAVRDA SAMARQAND SHAHRI MUQADDAS QADAMJOLARI QIYOFASINING O‘ZGARISHI VA ULARNING TASNIFI

DOI : 10.5281/zenodo.11147836

Tursunov Javlon Akrom o‘g‘li

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Samarqand hududida joylashgan muqaddas qadamjolarining bugungi kundagi qiyofasi va ularning taarixi rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: qadamjo, Samarqand, an-Nasafiy as-Samarqandiy, «Tajribanoma», arxeologiya, “Xazrati Hizr”, “Ruhobod” ziyoratgohi, “Imom Moturidiy” ziyoratgohi.

Bugun mamlakatimiz hududlari tarixini o‘rganish, jumladan Samarqand tarixini har tomonlama chuqur tahlil qilish yangi bosqichga ko‘tarildi. So‘nggi yillarda Samarqand hududi tarixini o‘rganishga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqotlarning mavzu va mazmuni, uning davriy chegarasi bilan bog‘liq xususiyatlari bir necha yo‘nalishga boyidi. Mamlakatimizda ilmiy tadqiqot olib borish uchun xususan, tarix fanida ilmiy tadqiqot olib borish uchun yaratilgan sharoitlarning yaxshilanishi natijasida tadqiqotlarning ko‘lami kengaydi. O‘zbekiston tarixining eng qadimiy ajralmas qismlaridan biri hisoblangan Samarqand zamini hamisha tadqiqotchilar va sayyohlarning etiborini o‘ziga qaratib keladi. Ushbu zaminda yashab o‘tgan buyuk ajdodlarimiz qoldirgan juda katta tarixiy meros bilan har qancha faxrlanishga arzigulikdir. Samarqand hududi ham ana shu buyuk tarix shodasida avlodlar ardog‘iga munosib madaniy manzillari, bebaho tarixiy maskanlari bilan eng munosib o‘ringa daxldor.

Tarixiy hududda joylashgan ma’lum bir hududni, mamlakatlar va mamlakatlar guruhini: uning aholisi, tarixi, geografiyasi, etnografiyasi va siyosati, fan va madaniyati, dini, tili va adabiyoti, ano‘analari va qadriyatlarini yaxlit tarzda o‘rganishga yo‘naltirilgan. Ma’lum bir hududda yashovchi, tarixiy makonda umumiy

madaniy birlikka ega bo'lgan, dunyoda yuz berayotgan jarayonlarda taraqqiyotining o'ziga xosligi va mavjudligini anglagan xalq va xalqlarni o'rganishni nazarda tutadi.

Bugungi kunga qadar Samarqandning muqaddas qadamjolari tarixiga bag'ishlangan bir qator tarixiy manbalar mavjud hisoblanadi. Masalan, Najmuddin Abu Hafs Umar ibn Muhammad ibn Ahmad an-Nasafiy as-Samarqandiyning «Kitob al-qand fi tarix Samarqand» nomli asari yetib kelmagan, faqatgina bir necha nusxada uning fors-tojikcha qisqartmasi yetib kelgan. Shuning uchun ham bu qisqartma asar muhim ilmiy ahamiyatga ega. «Qandiyayi xo'rd» ikki qismdan iborat bo'lib, birinchi qismda Samarqand tarixi va undagi mozorlar tasvirlangan. Bu qismda muallif foydalangan manbalar («Tarixi Samarqand», «Bayon al-maorif», «Tajribanoma», «Tavorixi Samarqand», «Qissai nishopuriyon») eslatiladi. Keyin «Zikri pironi Hindiston» («Hindiston pirlarini eslash») degan bob boshlanib, foydalanilgan manbalar ko'rsatiladi. Qisqartmaning mazmuniga qarab, islomgacha bo'lgan yarim afsona ma'lumotlar, arab istilosi va unga qarshi kurash, Samarqandning qurilishi, sug'orish tizimi va sug'oriladigan yerlardan olinadigan soliqlarni bilib olish mumkin. Asarda Samarqand va uning atrofida yashagan aziz-avliyolarning tarjimai holi, Samarqand mozorlari va ularni ziyorat qilish yo'llarining bayoniga ham ancha o'rin berilgan. «Qandiyayi xo'rd»ning qimmatini yana shundaki, unda Samarqand va uning atrofidagi yerlarning kariyb 1000 yil ilgarigi sug'orish tizimi haqida ma'lumotlar, Samarqand mozorlari tavsif etilayotgan qismida esa Samarqand atrofidagi qishloqlarning boshqa asarlarda uchramaydigan nomlari keltirilgan. Samarqand chindan ham dunyoning yirik madaniyat, ma'rifat, siyosiy muloqotlar markaziga aylanmoqda. Tabiiyki, bu yerga keluvchi siyosiy arboblardan, olimlardan, sayyohlardan har qachongidan ko'paygan. Eng muhimi, ular boradigan manzillar bugun faqat Registon va Shohi Zinda, Amir Temur maqbarasi va Hazrati Xizr masjidi, Imom Buxoriy va Imom Moturidiy majmualaridan iborat emas, o'nlab, balki yuzlab obyektlar bor.

Bugungi kunda, yer yuzining sayqali va hamisha navqiron deb e'tirof etilayotgan Samarqand shahri va viloyat hududlarida o'ziga xos turistik resurslar, moddiy madaniy

meros obyektlari mavjud. Statistik maolumatlar bo'yicha hozirgi vaqtda Samarqand viloyatida 1626 ta moddiy-madaniy meros resurslari, ya'ni arxeologiya, arxitektura, monumental sano'at yodgorliklari hamda diqqatga sazovor joylar mavjud.

2017-yildan keyin viloyatdagi muqaddas qadamjollarga bo'lgan e'tibor yayanada ortib ularning ko'rinishlarida tarixiylik va zamonaviylik kasb eta boshladi. Samarqandni aziz, muqaddas avliyolar va buyuk insonlar abadiy qo'nim topgan joy tarzida e'zozlashadi. Xalqimiz din ulamolari, buyuk kishilar, avliyolar qabristonlarini ziyorat etish, o'tganlar ruhini shod etish maqsadida Samarqand shahri va uning tumanlaridagi ziyoratgohlarga tashrif buyurishadi. Samarqandda ziyorat turizmini rivojlantirish resurslari, ya'ni "Imom Buxoriy" majmuasi, "Shohi Zinda" yodgorlik majmuasi, "Xazrati Hizr", "Ruxobod" ziyoratgohi, "Imom Moturidiy" ziyoratgohi, "Xoja Doniyor" majmuasi, "Amir Temur" maqbarasi, "Xoja Ahror Valiy" ziyoratgohi, "Imom Dorimiy" ziyoratgohi, "Maxdumi A'zam" ziyoratgohi, "Hazrati Dovud" ziyoratgohi, "Abdulla Ansoriy" ziyoratgohi, "Xoja Xofiz Merosiy" ziyoratgohi, "Shayx Said Nuriddin hoji" ziyoratgohi, "Sog'ish ota" (Sog'arjiy) ziyoratgohi, "Chorchinor" ziyoratgohi va boshqa ko'plab ziyoratgohlar qiyofasi tubdan o'zgardi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan "Buyuk olim Abu Mansur Moturidiy maqbarasi va uning yaqinida dafn etilgan 8 buyuk ulamo qadamjosini dunyoda 170 milliondan ziyod izdoshi bo'lgan moturidiya ta'limotining ziyorat markaziga aylantirish boshlab yuborildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Бектурдиев Ш.Қ., Шодиев Э.Т., Қаямова М. Зарафшон воҳасидаги жой номлари. Ўқув қўлланма. – Гулистон: ГулДУ, 2011. 72 б.
2. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимлар. – Т, Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2005. – 240.

3. Бегалиев Н.Б., Туробов А.М. Самарқанд топонимияси, СамДЧТИ нашри, 2015й. 156.

4. Жиянов Ў.П., Худойназаров Ю.Р. “Ўзбекистон-зиёрат туризм марказларидан бири”. Буюк ипак йўли чоррахасида зиёрат туризмнинг ренессанси (илмий мақолалар тўплами). С.: 2019 й. - 192 В.